

BRODÉN, JOHAN IVAR

**Regler och öfningar i svenska språkets
rättskrifning efter Svenska akademimens
ordlista / utarbetade af Ivar Brodén**

Stockholm : Palmquists aktieb.
1875

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

*Språk
L. 11
(1881)*

REGLER OCH ÖFNINGAR

I

SVENSKA SPRÅKETS RÄTTSKRIFNING,

EFTER

SVENSKA AKADEMIENS ORDLISTA

UTARBETADE

AF

D:r IVAR BRÖDÉN,

LEKTOR VID HÖGRE ELEMENTAR-LÄROVERKET I ÖREBRO.

STOCKHOLM,

P. PALMQUISTS AKTIEBOLAG.

Pris: 40 öre.

Kungl. bibliotek

0 0000 000136717

REGLER OCH ÖFNINGAR

I

SVENSKA SPRÅKETS RÄTTSKRIFNING,

EFTER

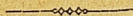
SVENSKA AKADEMIENS ORDLISTA

UTARBETADE

AF

D:r IVAR BRODÉN,

LEKTOR VID HÖGRE ELEMENTAR-LÄROVERKET I ÖREBRO.

STOCKHOLM.

P. PALMQUISTS AKTIEBOLAG.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS A. L. NORMANS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1875.

FÖRORD.

Detta lilla arbete, som är framkommet på tillskyndelse af en framstående skolman och den aktade förläggarfirman, torde möjligen vara för ögonblicket af behovvet påkalladt. För att göra detsamma brukbart vid alla slags skolor, der ämnet förekommer, har Förf. vid reglernas uppgörande förutsatt det minsta möjliga omfång af grammatisk insigt. Öfningarna utgöra i allmänhet sammanhängande stycken, hvilkas innehåll lätt fäster sig i minnet, enär, enligt vanliga associationslagar, hågkomsten af sjelfva bokstafveringen derigenom betydligt underlättas. Regel och undantag äro i dem blandade om hvarandra. Hvad methoden beträffar, torde vara bäst så förfara, att man i hvarje enskildt fall låter lärjungen börja med öfningen, samt ett par gånger afskrifva denna, tills han är temligen hemmastadd både med innehåll och bokstafvering; hvarefter regel och undantag af läraren i öfningen uppvisas och af lärjungen inläras. På samma sätt förfares med de efteråt sammanförda homonymerna, hvarvid dessutom läraren bör redo-

göra för de ifrågavarande ordens betydelse och natur. Interpunktionsreglerna förutsätta hos lärjungan endast förmåga att skilja emellan hufvudsats och bisats. Efter reglernas och öfningarnas inhemtande öfvas lärjungens förmåga att skriva språkriktigt, genom att låta honom skriva efter diktering.

Inledning.

§ 1.

Ljudtecknen eller bokstäfverna i svenska språket äro tjuguåtta, af hvilka nio beteckna s. k. *Sjelfljud* och benämnas vokaltecken eller vokaler; de öfriga beteckna s. k. *Medljud* och benämnas konsonantecken eller konsonanter. Vokaltecknen äro *a, å, o, u*, som beteckna de s. k. *hårda sjelfljuden* samt *ä, e, i, ö, y*, som beteckna de *lena*. Tecknen för medljuden äro: *b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, z*. Ljuden *-ng sj* och *tj* hafva ej egna ljudtecken.

Märk! Vokal betyder äfven *sångljud*. Sjelfljuden *ä, ö*, och *y* kallas *öfvergångsljud*, emedan de uppstå derigenom, att vid böjning och härledning ett *hårdt* sjelfljud ofta öfvergår till ett *lent*, nemligen *a* och *å* till *ä* t. ex. *stad, städer, tång tänger*; *o* till *ö* eller *y* t. ex. *son, söner, ost, ysta*; samt *u* till *y* t. ex. *ung, yngre*.

§ 2.

En stafvelse kallas *lång* eller *kort* efter den hastighet, hvarmed den uttalas; den långa anses erfordra dubbelt så mycken tid för sitt uttalande, som den korta, t. ex. *städën, slöttët, förä, yngrë*, i hvilka ord, den

första stafvelsen är lång, den andra kort. Emedan tonvigten hvilar på den långa stafvelsen kallas denna äfven *betonad*, den korta är deremot *tonlös*.

§ 3.

En stafvelse kan blifva lång a) derigenom att sjelfljudet uttalas *långt*, så att rösten dröjer på detta, under det medljudet uttalas kort (vokallängd) t. ex. *hät*, *söd*, *hög*, dels b) derigenom att medljudet uttalas långt i det rösten dröjer på detta, i hvilket fall sjelfljudet blifver kort t. ex. *hätt*, *södd*, *högg*, (konsonantlängd). I tonlösa stafvelser äro både sjelfljud och medljud korta.

§ 4.

Af bokstafs-ljuden bildas stafvelser, af stafvelserna ord. Dessa kunna vara en- eller flerstaviga, och äro dels, a) *Ursprungliga eller stamord*, hvilka ej kunna härledas af något annat ord t. ex. *man*, *ung*, *bo*, *ut*, dels b) *Härledda*, hvilka uppkommit af andra ord t. ex. *man-lig*, *ung-dom*, *bo-ning*, *ut-e*, dels c) *Sammansatta*, hvilka bildats genom två eller flere ords förening till ett t. ex. *man-dråp*, *ung-karl*, *bo-ställe ut-gå*. — I flerstaviga ord bör man åtskilja a) *Grundstafvelsen* eller *stammen*, den stafvelse, som återstår af ett ord, sedan dess ändelser blifvit fränskilda t. ex. *böj* i *böj-lig*, *böj-de*, *dygd* uti *dygd-ig*, *dygd-er*, samt b) *ändelsen*, som kan vara dels 1) *härlednings-ändelse* t. ex. *-lig* i *böjlig*, *-ig* i *dygdig*, dels 2) *böjnings-ändelse* t. ex. *-de* i *böjde*, *-er* i *bygder*.

Märk! Ett härleadt ord uppstår vanligen genom tillägg af en ändelse; stundom förändras äfven sjelfljudet i grundstafvelsen t. ex. *fäder-ne* af *fader*.

»Härledda och sammansatta ord, skrivas som sina stamord; böjningsformer följa de ords skrifsätt, hvilkas böjningsformer de äro!»

A. Sjelfljudens uttal, och Vokaltecknens användning.

§ 5.

A-ljudet har ett öppet uttal, när det är kort, men ett slutnare, när det är långt; t. ex. fätt och fät, städd och städ.

E-ljudet, hvarmed förstås det slutna *é*, t. ex. i hem, rén, uttalas lika, ehvad det är kort eller långt.

I-ljudet följer i uttalet samma regel t. ex. vidd och vid, sätta och sida.

O-ljudet hvarmed förstås det slutna *o* t. ex. i hop, sopa, kan vara både kort och långt och uttalas i begge fallen lika, t. ex. böm, töm, stöp, gröp.

U-ljudet kan äfven vara både kort och långt, men uttalas i förra fallet mera öppet, i det senare mera slutet t. ex. füll och fül, güll och gül.

Y-ljudet kan vara kort eller långt med samma uttal t. ex. syll och syl, lyss och lys. I hvardagstal säges »körka» och »förti», i stället för kyrka och fyratio.

Ö-ljudet kan vara både kort och långt, samt har ett tvåfaldigt uttal: Framför *-r-* och åtskilliga långa eller betonade medljud uttalas det öppet t. ex. dörr, öra, ström, bröst. I andra fall, isynnerhet när det är långt blifver det mera slutet t. ex. dö, röd, föda. Bestämdare regler i detta fall kunna knappt uppställas.

Alla dessa sjelfljud skrivas med bokstäfverna af samma namn.

§ 6.

Å-ljudet kan vara både kort och långt, och har i förra fallet ett *öppet* i senare ett *slutet* uttal.

Det skrives både med *o* och med *å* efter följande regler:

I. Det korta å-ljudet skrives med *o* t. ex. brott, hopp, koja,

Undantag: Med *å* skrives detta ljud a) uti ord, i hvilka det efterföljes af *-nd -ng* och *-nk*, t. ex. I sin vända stånkar mången, ur stånd att taga sitt förstånd till fånga.

b) I några ord, hvilkas stammar eller beslägtade ord hafva *a, å, eller ä*, t. ex. åska, hålla, ålder, mått.

II. Det långa å-ljudet skrives med *å* t. ex. fär, gå, skråla.

Undantag: Med *o* skrives detta ljud i många ord, hvilka af ålder skrivits med denna bokstaf eller med *u*, och i de flesta orter hafva ett öppnare uttal, än det egentliga å-ljudet t. ex. moln, sofva.

Skriföfning 1. I toppen af en åldrig ek, ej långt från det s. k. Våffelbruket plägade en gammal korp reda sin koj hvarje sommar. Åtta gånger hade man sökt rifva den med våld; men han plåstrade alltid åter i hop den. Det var ej i jåns han kom till platsen, ty man kom ej i håg, att han någonsin varit borta och han var åldfader till en talrik och bald afkomma i svarta rockar, hvilka fråssade på nejdens råt-

tor och välvilligt befriade hushållen från afskråde, såsom våmmar, råk och annat inkråm. En gång, en måndag efter påsk, hade också åskan träffat eken och kring-sållat dess ållon, men ej skadat boet; därför mån-de korpen ej låta skrämman sig. Folket trodde, att en trollkarl bodde i hans kropp, hvilket slutligen fredade hans tillhåll under många år. Men, som andra svartfoglar, drog honom hägen till allt, som blänkte, och sådant stal han smått, hvar han kom åt. Mången thesked eller annat glänsande föremål kom också spår-löst bort. Detta vållade väl någon gång uppståndelse, men glömdes igen. Men en gång satt mor i gården sjelf, ute på tomten, ej som ofta var händelsen. sysslande med sin blåntått, utan träcklande och fållande på några örngått. Hennes fingerborg stod bredvid på bordet och korpen satt ett stycke bort på en hövålm, ty det var vid slåttertiden. Fingerborgen lockade honom och med ett språng for han dit och bortsnappade sitt rof. Gumman skrek utan måtta, men korpen hann sin koj. Nu var dock tjuften röjd. Med vånda krånglade man sig upp i eken; alla våningarna undersöktes, och man fann de bortkomna sakerna. Korpen låtsade om intet; men månne han deri gjorde klokt?

Anm. Hårtill komma ännu några ord: »bräck, flått, (fästing), hålk, skålla, spånta, slås, (ej släss).»

Skriföfning 2. Krig är en hård landsplåga i synnerhet för folk, vana vid lugn och ordning. Då inbryta vilda horder i landet och snart rodnar himlen af lågor från brinnande byar, medan skogarne böga och

deras blad knorla sig af hettan. Ur molnen skriar roffogeln, der han sväfvat kromande sig på jemna vingar ofvan kol och aska efter brända gårdar, samt klofvar och skrof efter rånad boskap. Intet växer på den förödda grunden: ej en gång en kålstock, och allt är så tyst och tomt. Man, kona och barn hafva flytt ur sina hus, uppskof är i all rörelse; plöjarens årder, fiskarens håf och jägarens båge hvilat alla; ingen herde jodlar i bergen och knappt ett tjog menniskor sorlar doft på fältet. Sådana vilkor äro svåra. I det landet är ondt både om sofvil och bröd; det dryper ej af mjölk och honing, att ej tala om porter och vin. Konungen är vid hären och hofvet förströdt. Hvarje landets son, som är sin löfven trogen, den högborne som den låge, går ut emot fienden och sobelpelsen utbytes mot soldatkappan. Endast den fege och dolske håller sig dold, men den tappre, som har gud i hågen och är mån om sin heder, sofvil ej i farans stund. Derpå känner man honom, ty kriget sofvil hvetet från agnarna, den verksamme från odogan. Derfor böra rättrådige konungar akta sig för att moka blodiga gräl med grannar om småsaker, och de, som till sådant råda, må betänka, att den som i stället arbetar på sitt lands förkofran, hafver utkorat den bästa delen, och att medborgarkronan är högre lön, än ordnar och band.

Anm. Så som »sorla» skrivas äfven »porla» och »morla». Många ord, som fordom skrefvos med o, hafva öfvergått till å t, ex. boda, skoda, hog, men numera båda, skåda o. s. v.

§ 7.

Ä-ljudet kan vara både *kort* och *långt* med ungefär samma uttal. Vid detta ljuds skrifvande kunna både *e* och *ä* användas.

I. Det *korta* ä-ljudet skrives:

a) med bokstafven *e* i efterföljande fall:

1. I sådana ord, der härledningen fordrar denna bokstaf t. ex. *hemta* (hem), *rensa* (ren).

2. i tonlösa stafvelser t. ex. *ingen*, *broder*, *trogen*, *hördes*.

3. före och efter *-j-* samt före *-lg* och *-rg*, så ofta *ä* icke påfordras af härledningen t. ex. *lejon*, *lejd*, *hjessa*, *helg*, *berg*.

Undantag äro: *fjäll*, *fräjd*, *järf*, *järpe*, *jäst*, *tjäll*, *bälg*, *sälg*, *färg*.

4. i alla Räkne- och Ersättningsord, i hvilka kort ä-ljud förekommer t. ex. *fem*, *sjette*, *tvenne*, *begge*, *den*, *denne*, *dess*.

5. i lokal-namn t. ex. *Sverige*, *Vermland*, *Nerke*, *Venern*, *Jemtland*.

6. i namn och ord af främmande ursprung: t. ex. *felb*, *sterbhus*, *vers*.

7. i många enskilda ord, hvilka finnes upptagna nedanför i Skriföfn. 3 och 4.

b) med bokstafven *ä* i *alla andra fall*: dervid ä-ljudet oftast är öfvergångsljud ifrån *a* eller *å*, så att dessa ljud förekomma i stam- eller beslägtade ord: t. ex. *händig* (hand), *bränna* (brann), *lönda* (land), *tägt* (taga).

II. Det *långa* ä-ljudet skrives:

I allmänhet med bokstafven *ä*. Det fåtal af ord,

som skrivas med *e*, äro att betrakta, som undantag. Se Skriföfn. 5.

Skriföfning 3. Hertigens tjänstfolk och svenner hade å embetets vägnar en besk pers att utstå. Deras herre, en snäll skytt, som merendels slog kulan i spader *ess*, hade befalt dem, anställa en liten fest, hvartill allt skulle vara ordentligt till reds före *elfva*, och de hade endast tvenne timmar på sig. Det var alltså ett pressande arbete. Strax efter nämnda tid, då det var *ebb*, ämnade sig nemligen hela hofvet ned till *elfvens* mynning, för att skjuta hägrar och beckasiner. Äfven hoffruntimret skulle med ända till den gamla enkehertiginnan, som vid offentliga tillfällen klädde sig i hermeliner. Drängarne måste vara desto *fermare* i vändningarna, som dröjsmål var för den nådige herren värre än pesten. Verket drefs därför på. Munderingspersedlarna rensades från stoft och dam; messings-beslagen från *erg*; hästar trensades och framleddes; refflor, som skulle sprida förderf öfver de jemna kärriga stränderna, hemtades ut och laddades; renslar, bleck-lådor och kantiner fylles med förfriskningar. Jagstället låg *vesterut*, på venstra stranden; en jemn, sank ängsmark, den rikaste i engden på detta villebråd. Vid närmsta stranden lågo med kettingar fängslade färjor för öfverfarten. Dagen egnade sig väl för nöjet; den var regnfri och solig, men temligen sval och eljest behaglig.

Skriföfning 4. Sällskapet omtrent trettio personer, förutom hejdukar lemnade emellertid på nämnda timme slottet. Fursteparet red främst, Hertigen bar en felb-

hatt, lifrock med pelsbräm, samt underkläder och stöflar af elghud: han såg klipsk ut och dragen liknade en vesslas; hertiginnan i barett med plym, fotsid rid-dräkt och solskärm med elfenbenskäpp, satt vid hans sida. Hennes elflika gestalt med kinder, som den fina persikan, och det gyllene håret var förtjusande. — Eg-gade af jagtlust frestade de en genväg mellan träden, då från venstra sidan ett jemrande läte framträngde. En af följet prejade den jemrande med ropet: hven der? Och då framträdde ur snåret en gammal kvinna så stygg till utseendet, att hvarken penna eller pensel kunna måla den skräck, hon ingaf. Hon helsade, utsträckte handen och bad om litet penningar. Men hertigen, som hennes åsyn rent af ecklade, skrek häftigt: »bort gamla hexa! du ser ut att vara farmor åt draken, som erke-engeln Michael dödade!» Hennes ögon blixtrade dervid ondskefullt, som en espings; hon framdrog ett på pergament prentadt permebref och började läsa med eftertryck. Det var en besvärjelse, som hotade alla med förderf. Tystnad herskade bland resten, men hertigen afbröt henne: »du kan din lexa bra och predikar som en prest, men idel persilja. Fängsla den oförskämda menniskan!» Efter detta afbrott fortsattes färden och den egentliga förlustelsen och man vände ej hem igen, förr än stjernorna glänste på himlapellen i den härliga qvällen.

Ann. En del ord, i hvilka det korta ä-ljudet skrives med e, äro upptagna nedanför vid reglerna för -je- ljudets skrifvande t. ex. hjerta, bjebba.

Skriföfning 5. Erkännas må, att ej blott den

närvarande, utan äfven fornverlden är värd undersökning. Den nordiska fornkunskapen är en serla uppstånden vetenskap, men har dock ernått stora resultat. Den sista af dess perioder kallas Jernåldern, den äldre från fjerde, den yngre från åttonde århundradet. Verktyg och vapen t. ex. knifvar, svärd o. d. gjordes då af jern i stället för af flinta eller bronz; folket egde således då omförmälda metall. De grafhögar, hvilka både här och der, samt när och fjer uppdagas och genomgräfvade, äro från denna tid. Utom aska och brända ben i deras käril, finner man äfven i dem vapen och prydnader, lemningar af förrostade svärd, perlor af bernsten, merls pikar och annat jernskräp, till och med bitar af ett redskap, liknande en smörkerna, samt kärnar af frukter och säd. De, som njöto högens ära, voro förtjente kämpar, som aldrig spjernat emot döden, tappra berserkar, som gingo i striden med vildt mod och förörkad hjerna och slogo i hjel allt framför sig, — gerningar, hvilka nu gerna belönas med stjernor och medaljer.

Anm. Härtill böra fogas: a) Några egennamn, såsom Ernst, Bernhard, Erland, Per m, fl. samt b) några ord af främmande ursprung t. ex. djefvul, djekne, modern, karakter m. fl.

B. Medljudens uttal och konsonanttecknens användning.

§ 8.

Medljuden äro dels *Enkla*, dels *Sammansatta*. *)

*) Om denna benämning ock möjligen är mindre lämplig, har man dock ansett sig böra bibehålla den i brist på bättre, för att åtskilja dessa ljud från de vanliga, med egna bokstäfver betecknade ljuden.

Deras uttal kan endast praktiskt inläras. För rättskrifningen ligger deremot vigten derpå, att man i hvarje enskildt fall vet att använda de rätta ljudtecknen.

II. Enkla Medljud.

§ 9.

Ett enkelt medljud består af ett enda ljud, och säges vara *kort*, när i en stafvelse sjelfljudet har långt uttal, så att rösten dröjer på detta; men *långt*, när sjelfljudet uttalas hastigt, så att rösten i stället dröjer på medljudet t. ex. *nöt* och *nött*, *påk* och *pock*. I början af en stafvelse och framför dess sjelfljud är medljudet alltid kort.

A. Enkla Medljud med kort uttal.

§ 10.

De kort uttalade medljuden skrivas med endast *en* bokstaf såsom ljudtecken på det sätt, att *b-*, *d-*, *f-*, hårdt *g-*, *h-*, *l-*, *m-*, *n-*, *p-* och *r-*ljuden skrivas med motsvarande konsonanter, hvaremot *j-*, *k-*, *s-*, *t-*, och *v-*ljuden hafva flere olika beteckningssätt.

Ann. F-ljudet tecknades länge med *ph* i från grekiskan härstammande ord; numera skrives dock öfverallt *f*. T. ex. *Filosofi*, *Fönicier*. R-ljudet skrives med *rl* i ordet »*verld*», samt med *rh* i åtskilliga främmande ord, såsom *Rhetorik*, *rhabarber*, *diarrhé*, *Rhodus*, m. fl., hvilka dock äfven pläga skrivas utan *h*.

1. J-ljudet skrives med:

a) bokstafven *j* i följande fall: 1) framför hårdt sjelfljud t. ex. *jaga*, *jollra*, *jord*, *jungfru*, i *jåns*. 2) när böjning eller härledning fordra densamma, emedan den

finnes i stamordet t. ex. väljen, höljer, olj-ig, jägare, jägta. 3) alltid när j-ljudet föregås af ett annat medljud, ehvad efterföljande sjelfljud är *hårdt* eller *lent* t. ex. bjellra, bjuda, djup, fjerran, gjorde, hjortron, hjerta, ljus, ljum, mjell, mjuk, njugg, njuta.

Märk! I några af dessa medljuds-förbindelser med -j- uttalas det föregående medljudet antingen alldeles *icke*, eller mycket *svagt*; nemligen i förbindelserna:

- α) *gj*, hvilken begagnas då bokstafven -g- skall uttalas *lent* framför ett hårdt sjelfljud. Ett *j* inskjutes då näst efter *g*, som blifver stumt, såsom i *gjorda*, (sadel-) *gjord*, *gjord* (af göra), *gjuta*. I »göt» (af *gjuta*) bortfaller *j*.
- β) *hj*, hvilken förekommer i följande ord, som skrivas: *hjelm*, *hjelpa*, *hjelte*, *hjerna*, *hjerta*, *hjessa*, *hjon*, *hjord* (af boskap) *hjort*, *hjortron*, *hjul* (vagns-) i *hjel*; samt i egennamnen: *Hjalmär*, *Hjälte*, *Hjelmaren*, *Hjo*, *Hjorvard*.
- γ) *lj*, som förekommer och skrives framför -u- i följande ord: *ljud*, *ljuf*, *ljuga*, *ljum*, *ljumske*, *ljung*, *ljunga*, *ljus*, *ljuster*, *ljuta*.
- δ) *dj*, i orden *djefvul*, *djekne*, *djerf*, *djup*, *djur*.

b) med bokstafven -g- i följande fall: 1) i allmänhet framför *lent* sjelfljud t. ex. *gen*, *gift*, *gyckla*, *gäst*, *gömma*. 2) efter -r- och -l- i slutet af en grundstafvelse, samt i sådana ords härledningar, t. ex. *helg*, *svalg*, *borg*, *färg*, *borgare*, *färgare*, hvilka ord ursprungligen haft hårdt -g. 3) i orden *berga*, *bergning*, *hel-*

bregda, lega, hos hvilka samma förhållande fordom egt rum.

Undantag. Bokstafven *j* skrives framför *e* och *ä* i tre fall. 1) i några enskilda ord, nemligen: *eljes, jemmer, jenn, jemte, jern, jänta, järf, järpe, järtecken, jäsa*. 2) i slutstafvelsen *-je* t. ex. *Göje* (månad) *hvarje, nöje*. 3) i åtskilliga egennamn och främmande ord t. ex. *Jesper, Jesus, Jöns, Jönköping, biljett, kavaljer, objekt, m. fl.* — Äfven här gäller regeln om härledningars och böjningars öfverensstämmelse med stamorden, dock skrives »sörja» (af *sorg*) och *svälja* (af *svalg*).

2. K-ljudet tecknas:

a) med *K* i de allra flesta fall t. ex. *karl, katt, kona, konst, kuslig, sak, sik, skrika, skrin* o. s. v.

Undantag. I ursprungligen latinska ord skrefs k-ljudet länge med *c* och i grekiska med *ch*; numera skrives dock öfverallt *k* t. ex. *kandidat, doktor, kemi, Arkliater*. Bokstafven *c* för detta ljud bibehålles endast i latinska egennamn såsom *Cato Coriolanus* o. d; samt andra liknande t. ex. *Carl, Cöln* m. fl.

b) med *q* framför bokstafven *v* t. ex. *qvast, qvick, qvot, qväsa, sqvallra*.

Märk! Många vilja utbyta detta *q* mot *k* och skriva *kvast, kvick, kväsa* o. s. v. Men detta förslag har ännu ej vunnit efterföljd.

3) S-ljudet tecknas med bokstafven *s* i alla svenska ord t. ex. *saf, sen, sil, sol, ström, glans, dansa* o. s. v.

Undantag. Främmande ord hafva flere beteckningssätt, nemligen: 1) med *c* och *sc* i ord, som till större delen komma från de gamla språken eller fransyskan t. ex. *cement*, *citron*, *cyan*, *advocera*, *scepter*, *discipel* o. s. v. Dock använda många i flere fall *s* i stället för *c*. 2) *Z*, i några äfvenledes främmande ord t. ex. *amazon*, *azur*, *zenit*, *zoolog* m. fl. *Lasarett* och *horisont* skrivas numera alltid med *s*. 3) med *ps* i orden *psalm* och *psaltare*, samt med *cz* i ordet *Czar*.

4. T-ljudet skrives:

a) med *t* i alla nysvenska ord med få undantag t. ex. *tal*, *tid*, *stor*, *kraft* o. s. v. samt några främmande, såsom *Apotek*, *tron*, *teater*, *teori*.

Märk: Ljutförbindelsen *-ts* skrives endast med *-t* framför ett *-i-* i främmande ord t. ex. *gratje*, *gratjal*, *aktie*.

b) med *th* (runan þ) i många fornsvenska namn såsom: *Thiodolf*, *Thor*, *Frithiof*; samt andra egennamn såsom *Luther*, *Theodor*, *Thomas* m. fl. I andra ord torde *h* saklöst kunna borttagas.

c) med *dt*. 1) i Intet-kön af egenskapsord (adjektiv och particip), som i det manliga könet hafva *d* t. ex. *godt*, *mildt*, *spildt*, *känt*. Dock skrives icke *d* i supinum af ett verb. t. ex. *spilt*, *känt*; så framt detta ljud icke finnes i stammen t. ex. i *vändt*, *sändt* o. s. v. 2) härledda ord med *d* i stammen och *t* till ändelse t. ex. *anförvandt*, *bundt*, *handtverk*, *handtera*, *fiendtlig*, *ändtlig*, *väsentlig* eller *väsentlig*, *valdt-horn*, *vindt-hund*, jemte åtskilliga sammansättningar med

landt- t. ex. landtbruk, landtman, landtlig. Deremot skrives alltid åldfader, åldfru o. s. v.

5. V-ljudet skrives:

a) med *v- framför* stafvelsens sjelfljud i alla svenska ord, samt likaledes öfverallt i främmande t. ex. *varg*, *vild*, *svar*, *qvarn*, *vaccin*, *juvel*, *arkiv* o. s. v.

b) med *f efter* stafvelsens sjelfljud, och om nästföljande stafvelse börjar med ett nytt sjelfljud inskjutes ett *v* emellan *f* och detta sjelfljud t. ex. *sparf*, *graf*, *kif*, *sparfven*, *grafven*, *kifvas*, *arfvodet*.

c) med *hv* 1) i frågande, hänförande och obestämda Ersättnings- och Omständighetsord, (pronomen och adverb) samt i partikeln »*hvarken*» t. ex. *hvem*, *hvilken*, *hvar*, *hvarje* o. s. v. 2) i följande enskilda ord: *hval*, *hvalf*, *hvarf*, *hvass*, *hven*, *hvet*, *hvila*, *hvin*, *hvina*, *hvirvel*, *hviska*, *hvisla*, *hvit*, *hvitling*, *hväsa*, *hvässa*.

Märk. 1) *V*-ljudet tecknas med *f* i slutet af personnamn t. ex. Olof, Gustaf; men för öfrigt skrivas egennamn alltid med *v* t. ex. Arvid, David, Eva o. s. v.

2) Orden »*vimla*» och »*vifta*» med deras härledningar skrivas deremot med *v*. I sammansatta ord nyttjas aldrig *fv* t. ex. af-und, all-var, be-vaka o. s. v.

Skriföfning 6. Riddarväsendet var den enda ljusningen i medeltidens jemmer och förtryck. Den jordbrukande trälens *koja*, *gjord* af ler och strå, gaf blott anblicken af djurisk osnygghet och elände; adelsborgen erbjöd just genom sin glans och färgrikdom en ljusare taffa. Den låg vanligen på toppen af en höjd

eller ett berg, omgifven af vall och mur; en graf med vindbro böjde sig rundt omkring honom och portar af *gjutjern* ledde till dess inre. Djupt under jorden låg borgfängelset, i hvilket trälar och tjenstehjon suckade i bojer vid en *njuggt* tilldelad föda, men högre upp lyste präktiga salar, hvarest dägliga jungfrur med kinder mjella och munnen rodnande som det mogna *hjordtronet*, trådde dansen med *djerfve* riddare eller med dem *njöto* af bordets nöjen. *Hjorten* stod *helgjuten* på taffeln och rätterna nedsköljdes med det *ljufliga* vinet eller det väl *jästa* ölet. Gycklares skämt väckte sällskapets löje och *ljudet* af trubadurens cittra klang *ljuft* genom salen och förnöjde äfven tjenstejantans vid skänken. Trumpetens ljud kallade dem till tornéret eller jagten. Man jagade med hök och hund; det yppersta villebrådet voro hjort och rådjur, järpe och fasan; mot vildgalt, lodjur, järf och björn pröfvade man sitt jagtspjut. Borgens qvinnor följde — till häst, ty *hjuldon* funnos icke.

Skriföfning 7. Riddaren var jernklädd från topp till tå. En glänsande hjälm med fladdrande buske täckte hans hjessa, brynjan gick honom ned öfver ljumskarna och ett fjällpansar skyddade bröstet. En gyllene kedja, och gyllene sporrar prydde hals och hälar. Svärdet *ljungade* i hans hand i striden och med lansens spetsade han sin motståndare såsom man *ljustrar* en fisk. Några få riddare kunde drifva skaror af fotfolk framför sig som boskaps-hjordar. Hans gestalt var hög, hans sinne stolt, ofta grymt, att slå folk ihjel, syntes honom yrkesmessigt; hans *hjerna* var ej synnerligen proppad

med kunskaper; han var till och med vidskeplig och trodde på järtecken och djefvulens anfäktelser, men *djupa* känslor bodde i *hjärtat* och han var aldrig *ljum* i handling. Att *ljuga* var för honom en skam och han var lika *djurf* då det *gälde* att *hjelpa* en vän, som att hämnas på en fiende. På sin stridshingst fruktade han ingen *fejd*, äfven då utsigten att berga sitt lif och komma *helbregda* från saken var ringa. Ofta var svärdet hans enda medel till *bergning* och dock var han aldrig något *legohjon*, som kunde *legas* af *hvem* som helst. Men näst *njutningen* af ett ärofullt lifs *glädje*, aktade han intet *högre*, än att *ljuta* *hjelte* döden på valplatsens *ljung*.

Skriföfning 8. Hos en *anförvandt*, bosatt vid Rhén, har jag en gång smakat *landtlifvets* behag, ej af mig *smakadt* under månget år. Klimatet är *blidt*, vädret var *mildt* och *godt*, och vår mesta tid tillbragtes i fria luften. En *ridt* *vidt* och *bredt* ut i landet, en botanisk *utflygt*, en *jagttur* med *rundtom* skallande *valdthorn* och *starksprungna vindthundar*, — se der våra nöjen. Och mången *bundt* sällsynta växter, samt mycket läckert *fogelvildt* blef *hemfördt* såsom byte. Rhénlandet är *känt* för sin *vinodling*, som kejsar Augusts soldater *infört*, och en hvar, som känt den *ljustiga drycken* på sina läppar, måste älska denna trakt. *Landtmannen* härstädes tycks hafva *egnat* all sin håg åt detta *handtverk*, *vinberedningen* och *handterar* sig rätt väl dermed. Det *stycke* af ett berg, som är *vändt* mot *solsidan* har man *afdelat* liksom i *trappsteg* och *planterat* med *vinstockar*, af hvilkas *frukt* hvarje höst

ett ljufligt vin varder pressadt, jäst och vidtomkring utsändt. Ett väsendtligt intresse erbjuda ändteligen traktens fornlemningar.

Skriföfning 9. Bergen längs Rhenfloden äro nemligen krönte med lemningar efter det slags riddarborgar vi nyss omnämnt, hvilka stå liksom i sorg, ofta omgifna af mörk skog, och sörjande sin begrafna storhet. Stundligen lossnar någon del af den fordom väldiga muren och rullar ned i flodens svalg, som uppsväljer det ena hvarfvet efter det andra i sin hvirvel. Bland de magra hvenerna på borggården och i ruinernas hvalf och gångar hvisslar vinden hvinande och hvasst, eller hviskar och hväser han i de gröna trädens kronor; och en viss hemskhet hvilar öfver nejden, hvaröfver månen gjuter sitt hvita ljus. Nedanför ligga vinberg och hvetefält, hvarpå lifvet framhvälfver sina vågor; men uppe vid borgruinen höres hvarken hund eller hane, och hvem skulle väl tro, att platsen en gång vimlat af folk, som trängde hvarandra, som ett stim, pådrifvet af en hvalfisk. Och vimlet var den gången både brokigt och grannt. De hvitnade ben, som öfverallt framplöjas ur marken vittna om, att här mången väldig kamp stått, hvars minne nu försvunnit.

6) Ljudförbindelsen *-mn-* uti orden hämd, jemnt, nämnd (af hämna, jemn, nämna) skrivas både med och utan *-n*, dock är det rättast, att bibehålla detsamma. I härledningar och sammasättningar af »jemn» uteslutes *-n* gerna, der det ej uttalas, såsom i »jembred, jembördig, jemfota, jemföra, jengod, jemlik, jemt, jemte, jemväl, jemka». Deremot skrives jemnhög, jemnsides,

jemns, *jemna*, o. d. »Nämnd och nämndeman» pläga äfven skrivas utan *n*.

Skriföfning 10. Den på en gång fege och hämndlystne vågar sällan utöfva hämnd mot sina *jemlikar* d. v. s. de *jemnhöga* och *jemnstarka*; han håller sig till de *jemförelsevis* svagare. Hans rättskänsla är icke nämnvärd och han duger ej till bisittare i en nämnd. Den äregrige åter tål ingen *jemte* eller *jemgod* med sig, än mindre någon öfver sig. Han söker *jemna* förhållandet, och *jemka* sig sjelf upp, de andre ned. Det är *jemt* hans sträfvande, att *jemns* med marken nedslå allt, som vill *jemföra* sig med honom. — Den, som vill hoppa *jemfota*, måste hafva *jemna* ben.

B. Enkla medljud med långt uttal.

§ 12.

Långt medljud förekommer endast i betonade stavelser med kort sjelfljud och skrives dels med tvenne ljudtecken af samma slag eller s. k. dubbel bokstaf, dels med endast ett ljudtecken eller enkel bokstaf.

Märk! 1) J-ljudet dubbelskrives aldrig, m-ljudet blott emellan tvenne sjelfljud. 2) K-ljudet, när det är långt, skrives med *-ck-*, samt med *ch* i ordet »och». 3) I böjningar och härledningar, hvilkas stamord hafva *-g-*, skrives det med detta ljudtecken, dubbelt eller enkelt; t. ex. *bygd*t, *bygg*t, *lagt*, *sagt*, *magt*, *mägt*a, *mägt*ig, *rigt*a, *rigt*ig, *sigt*, *sigt*e, *sigt*a. 4) Tre konsonanter af samma eller likartadt slag få ej skrivas till sammans. Således icke »*till-lit*»

utan »tillit», icke troddt, utan trodt, icke beboddt, utan bebodt.

1. Långt medljud skrives med *dubbel* bokstaf:

a) näst efter kort sjelfljud i enstafviga ord t. ex. *bredd, dagg, bock, tall, vann, hopp, barr, viss, hatt.*

Märk väl, att medljudet är *kort* i orden: *bred, dag, bok, tal, van, hop, bar, vis, hat.*

b) Emellan två korta sjelfljud i tvåstafviga ord t. ex. *bjebba, gädda, träffa, dragga, stycka, gälla, glömma, kunna, hoppas, spärta, lossa, råtta.*

Undantag. Ordet »dom» och dess härledningar och sammansättningar t. ex. *domare, döma, om-döme, ung-dom* o. s. v. skrivas med enkel bokstaf.

c) i grundstafvelsen af härledda ord, hvilkas stamord äfven haft *kort* sjelfljud t. ex. *skyffla, öppna, fladdra, vittna, nyttja.* Isynnerhet framför ändelserna: *-nad, -ling, -ning, -skap, -dom, -sam, -lig* t. ex. *byggnad, kyckling, öppning, sällskap, troll-dom, skicklig* o. s. v

Undantag. När på det långa medljudet i grundstafvelsen följer mera än ett ändelsemedljud skrives enkel bokstaf: t. ex. *herska, ilska, törst, konst, vinst* o. s. v. Så sker äfven i orden *gislan, idisla, giltig, vilse, vilsen.*

2. Långt medljud skrives med *enkel* bokstaf:

a) när det efterföljes af ännu ett medljud i samma grundstafvelse t. ex. *folk, hals, glans, mark, gäst.*

b) i härledda ord med *kort* sjelfljud, när detta hos stamorden varit *långt* t. ex. *dygd* (af duga), *lätja* (af lat), *svalka* (af sval), *sötma* (af söt), *gods*

(af god) *vidga* (af vid) *dyrka* (af dyr) *brådska*
(af bråd), *grönska* (af grön) m. fl.

c) i flere enskilda händelser, nemligen:

1) *l*, *n*, *r* skrivas enkelt framför *-j-* t. ex. *skilja*,
vänja, *svärja*; så sker äfven, sedan detta *-j-* i böj-
ning eller härledning bortfallit, t. ex. *skilde*, *skilt*,
skild samt *skilnad*, *urskilning*, *skilsmessa*.

2) I verb med dubbelskrifvet *l*, *m* eller *n* i stam-
men, bortfaller en af de dubbla konsonanterna,
när i böjningen följa *-d*, *-t*, *-de*, *-te*, t. ex. *spilde*,
spilt, *spild*, *glömde*, *glömt*, *glömd*, *kände*, *känt*
känd. Enkelt skrivas äfven liknande former af
verben »lägg» och »säga» t. ex. *lagd*, *lagt*, *sagd*
sagt, samt »viste» af *veta*.

Märk väl! Mange och dertill ypperlige förfat-
tare utsträcka denna regel till *alla* verb, såväl som
till *alla* adjektiv med långt medljud i stammen och
skriva: *bygde*, *bygd*, *släpte*, *släpt*, *kyste*, *kyst*, samt
njugt, *sant*, *knapt*, o. s. v. undantag derifrån sker
blott för långt *k*-ljud, som i allmänhet skrives med
-ck, samt för det fall, då dubbel bokstaf användes,
för att undvika tvetydighet t. ex. *kallt* till åtskil-
nad från *kalt*, *fullt* från *fult*, *visst* från *vist*, *hvässt*,
från *hväste* o. s. v. Här bör ett val stå öppet!

3) Långt *n*-ljud skrives enkelt i följande ord och
stavelser: *an-*, *den*, *din*, *en*, *han*, *hon*, *igen*, *in*,
kan, *man* (pl. *män*), *men*, *min*, *mun*, *sin*, *sven*,
vän, *än*, samt från dem utgående former; jemväl
i ord bildade eller sammansatta med följande staf-
velser eller stympade ordformer: *brän-*, *frun-*, *gyn-*,
Brodén. Rättskrifningslära.

kan-, kän, qvin-, ran-, sin-, span-, spin-, spän-, un-, t. ex. bränbar, fruntimmer, gyksam, kunskap, känsla, qvinlig, sinlig, spanmål, spänstig, spänta, ungefär; så äfven i orden Finmark, Finland, Söndag, Måndag, och deraf härledda.

Märk! Hit höra äfven former af verb med passivmärket -s, t. ex. bräns, fins, hins, vins; samt fans, hans, vans, af hvilka de förra äro förkortade i stället för, brännes, finnes, hinnes, vinnes, och brukas ej i god prosa.

Skriföfning 11. Dimman hvilade tjock som en fäll öfver fältet och skogen; daggen afsatte sig i stora droppar på gräs och blad, och solens matta strålar förmådde knappt framtränga genom den täta tjockan. Längre bort föllo de dock något klarare genom en öppning på molnen och glittrade smått på strömmen, som rullade sitt vatten stilla ned mot den dimhöljda insjön. Ehuru alltså morgonen var ogysam, hade det granna sällskapet af mäktige män samlat sig under tallarna till jagt, och trodde sig få ett riktigt godt byte, blott de kunde sigta rätt. Men deras hopp kom på skam; slumpen gycklade med deras jagtiver. Hela natten hade man vakat, för att få höra tjädern knäppa i gryningen och rigtade nu sina steg mot kärret såsom den bästa platsen; men ej ett lockljud kom till deras öron, intet villebråd fladdrade förbi deras syn! De fingo blott kläder och hår genomblotta och spädkade med tallbarr och törntaggar och måste ändtligen flykta in i en byggnad, som vanligen nyttjades till fårstall. Allmän ilska herskade bland det ädla herr-

skapet och dertill tyckte man sig hafva giltigt skäl. Det var med ett ord en misslyckad utflykt. På hemvägen kommo de dessutom vilse, och hittade ej lätt hem; dit de dock hunno uttröttade och halft vansinnige af hunger och törst. Några af sällskapet hvilkas omdöme om utsigterna för dagens nöjen varit riktigare, skrattade åt dem och skattade sig lyckliga att hafva hållit sig hemma och ej lemnat sina bäddar på morgonen.

Skriföfning 12. Ungt folk hafva sällan någon rätt lust för arbete; dans och andra tidsfördrif förnöja dem bättre. Lätjan är en hos dem vanlig odygd, ett slags arfsynd, om hvilken häfdatecknaren Geijer antyder, att den mycket dyrkas inom Sveriges landsändar. Detta är hårdt sagdt, men sannt. Denna lystnad efter sötman af lek och sinliga förströelser, som ständigt vill svalkas, jemt fordrar nytt bränsle, och som lik spindeln utsuger must och merg; denna olust för idkande af nyttig verksamhet, som snabbt slappar äfven det spänstigaste sinne, är det största hindret för en yngling att utvidga sina kunskaper och i allmänhet samla det gods, som mott eller mal ej kan förderfva. En vigtig orsak till lätjan bland arbetsklassen är bränvinet, som omåttligt nyttjadt, alltid nedspänt alla andens och kroppens förmågor och småningom förtagit all känsla af blygsel. Det har ofta fält en man till jorden, stält honom under djuren och förbränt hans bättre jag. Mot dessa böjelser måste man allt från ungdomen kämpa och söka värja sig; men dertill behöfs viljekraft. En man med fast vilja och urskilning är oftast äfven en

vän af arbetet. Han vänder aldrig igen från sin flit; ja gör ofta ingen åtskilnad på söndag och söcken: detta senare är visst ej någon dygd, men fliten lönar alltid hans förväntan. Fruntimren äro i detta hänseende oftast mera *gynsam* lottade; de hafva färre frestelser och större moralisk kraft. De förstå, när de så vilja, bättre att ransaka sig sjelfva och sin pligt; och i det qvinliga sinnet fans ofta under dess vekhet stor fasthet, under dess känslighet mycken bestämdhet, och under en mjuk och glänsande hud gömde sig ofta härdad senkraft. Ett qvinfolk af allmogen är därför vanligen både arbetsammare och mera noggrannt, än en man. Men hur det än är, må dess ungdom vakta sig för tvenne ting: lätja och bränvin! den ena ett gift för själen, den andra ett för kroppen, då skall Sveriges lycka grönska. Men det brådskar; ty detta onda har redan svallat öfver alla gränser.

II. Sammansatta Medljud.

§ 13.

De sammansatta medljuden bestå af flere enkla och skrivas med dem motsvarande ljudtecken. De äro *-ng*, *-sj*, *-tj*, och *-x*.

1. Näsljudet *-ng*, tecknas med *g*, *n*, eller *ng* på följande sätt:

a) med *g* framför *-n* i samma grundstafvelse t. ex. *vagn*, *regna*, *lugn*, *hugnad*.

Undantag. Hör detta *-n* till ändelsen och icke till grundstafvelsen skrives *-ng* t. ex. *fängne*, *sjungna*.

b) med *n* framför *k* t. ex. tänka, skrynka, unken
o. s. v.

c) med *ng* i öfriga fall t. ex. sång, klang, ting,
springa, ung, ängar, ånger, yngre, styng.

2. *Sj*-ljudet skrives på fem olika sätt nemligen
med *-sk*, *-skj*, *-sj*, *-stj*, *-sch*; sålunda:

a) med *sk* i allmänhet framför lena vokalljude t. ex.
skef, *skepp*, *skida*, *skifta*, *skyl*, *skygg*, *skäl*, *oskäl*ig,
skägg, *skön*, *sköld*; samt framför *a* i människa
(eg.-*skia*) *marskalk* och *skarlakan*.

b) med *-skj* i orden: *skjorta*, *skjul*, *skjuta* och
skjutsa.

Undantag. I formen »sköt» af »skjuta» bortfaller *j*.

c) *sj* i orden: *sjel*, (eller *säl*, ett *sjödjur*), *sjelf*,
sjette, *sju*, *sjutton*, *sjuttio*, *sjubb*, *sjuda*, *sjuk*, *sjunka*,
sjunga, *sjåp*, *själ*, (ande) *sjö*; samt i: *hyssja*, *häsja*,
näsja, *rysja*, *vyssja*, *äsja*.

d) med *stj* i orden: *stjeln*, *stjelpa*, *stjerna*, *stjert*,
stjåla.

Märk! I ordet »*stjuf*», - som är brukbart endast
i sammansättningar t. ex. *stjuffader*, *stjufbarn*, ut-
talas alla tre ljudtecknen. I detta ords ställe be-
gagnas nu mera *styf*- såsom *styffader*, *styfbarn*.

e) med *sch* i orden *husch*, *klatsch*, *schas*, *usch*
och deraf härledda; äfven som i en mängd främ-
mande t. ex. *schabrak*, *schack*, *schal*, *schatull*, *schäs*,
affisch, *galosch*, *marsch*, *punsch* och dylika.

Märk. I främmande ord skrives ifrågavarande
ljud med de ljudtecken, som begagnas i det språk
hvarifrån de komma. Så skrives det t. ex.·

1) med *ch* i *Champagne*, *champignon*, *charad*, *Charlotta*, *charmant*, *chef*, *chiffonnier*, *chikan*, *chokolad* m. fl.

2) med *g* i *arrangera*, *diligens*, *gelé*, *geni*, *korrigera*, *passagerare*, *redigera*, *tragedi* m. fl.

3) med *j* i *anjovis*, *bonjour*, *jalousi*, *jeton*, *jurnal*, *justera*, *projekt* m. fl.

4) med *sc* i *fascin*, *konvalescent*, *reminiscens* m. fl.

5) med *si* eller *ssi* i *division*, *konvulsion*, *pen-sion*, *revision*; *cession*, *kommision*, *passion*, *per-mission*, *procession* och *session* m. fl.

6) med *ti* framför vokal t. ex. *direktion*, *lektion*, *subscription* m. fl.

3. *Tj*-ljudet tecknas med *k*, *kj* eller *tj*, i olika fall, sålunda:

a) med *k* i allmänhet framför len vokal t. ex. *kedja*, *ketting*, *kil*, *kista*, *kylig*, *kyrka*, *kägla*, *käpp*, *kök*, *köld*; samt med *kj* i *kjortel*, *kjol*, *kjusa* (trång dal).

Märk! Främmande ord följa samma regel.

b) med *tj* i orden: *tjena*, *tjenst*, *tjock*, *tjundra*, *tjuf*, *tjuga*, *tjugu*, *tjur*, *tjusa*, *tjuta*, *tjäder*, *tjäll*, *tjära*.
Tjörn.

4. *X*-ljudet, bestående af *g* och *s* eller *k* och *s*, tecknas med *x*, *gs*, *ks* eller *cks* sålunda:

a) med *x* i de ord, i hvilka begge ljuden tillhöra ordets stam, såsom i *ax*, *axel*, *strax*, *vax*, *växa*.

b) med *gs*, *ks*, *cks*, d. v. s. med stammens känne-bokstaf jemte *s*, då *s*-ljudet tillhör ändelsen. t. ex.

riksdagsman, blygsel, vigsel, högst, köksspis, också, stacks.

Märk! I några främmande ord skrives detta ljud med *cc* eller med *xc* t. ex. *accent*, *accept*, *vaccin*, *excellens*, *excentrisk*, *excess*.

Skriföfning 13 a) Den under folkrörelsen i Frankrike gängse frihetssång, som kallades Marseljemarschen, författades ej i solens *sken* eller under *sky*arnes tak, utan i den tysta kammaren under nattens *lugn*, medan karlavagnen blänkte på fästet; men få menniskor, *unga* eller gamla, höra den *sjungas* med *lugnt* sinne. Den *sjöngs* också öfverallt, i stridens *vimmel*, bland viftande fanor, på fältet och på *sjön* och grep själen med sin mäktiga *klang*. Med den på läpparna störtade republikens krigare in i kulregnet och *sjönko* i döden, sköljande marken med sitt blod. Alla från *markalken* i *skarlanan* till mannen i ledet *hugnades* deraf och *tänkte* stora *tankar*: och *sjelfve* de *sjuke* *finjo* deraf nytt lif och *skälfde* af rörelse. Den gjorde lika godt *gagn* som *mången* general. Ja äfven de *fångna* offren för folk-raseriet, som, *afklädde* in till *skjortan*, från sina fängelse-*skjul*, *skjutsades* till döden på bödelns *kärra* *sjöngo* den med *sjudande* lif i det ögonblick, de *tvungos* att *skjuta* sitt hufvud under fallbilan. b) *Sjubben*, som äfven kallas »*sjupp*», och *sjelen*, som äfven benämnes »*säl*», äro *oskälige* djur, men hafva dock *sju* gånger bättre *själar*, än många *mensklige* *sjåp*. — Smedens lille son, som *modren* *vyssjat* till sömns bakom *åsjan*, *vaknade* och *nåsjade* sig ner till stranden, der *fadren* *håsjade* foder, sedan han *vitjat* *rysjorna*. Gossen föll i *sjön*

och skrek, men fadren endast *hyssjade* åt honom; ty han kunde hjälpa sig *sjelf* upp, ehuru han *skälfde* af ångest. c) Usch då, Charlotta! Det kännes, som om jag fått en *dusch*! Hvad är att göra? Man kan ej *stjåla* pengar heller och ej ens en *fiskstjert* finnes i huset; men der borta på vägen kommer fogden i sin *schås*, med sitt *schatull* framför sig; han skulle göra *bresch* i kassan, om någon funnes. Han är förnäm! Bär en *schal* mot vädret och en *stjerna* på bröstet och med *klatsch* på *klatsch* påskyndar han sin *skinkmärr*. *Schasa* fort undan hönsen och *stjelp* karet öfver potatisen, att han ej ser dem; ty han är i stånd att utmäta *stjeln*karna på åkern, i brist på bättre. Vi äro vår Herres *stjuf*barn, men han har hulpt oss hittills och *stjelper* oss väl icke nu. d) Efter en ansträngande *marsch*, för att rekognoscera, kommenderade *chefen* ändtligen »*division*, halt!»! Sedan dock många, som voro konvalescenter stupat på vägen. Men förplägnings kommissionen hade tagit sig permission och illa sörjt för *furaget*, så att vi voro utan både mat och dryck. Vi begärde visst ej *champagne*, *champignoner* eller *chokolad*, men en bit bröd och en dryck öl hade man bort arrangera åt oss. Sergeanten svor öfver *chefen*; »Han lär vara en man af *geni* och mycken *energi*; och redigerar en *journal*, full med projekter, af hvilka de flesta dock äro *illusioner*; men han förstår ej sin *mission* härstädes. Han borde sitta hemma och lösa *charader* eller spela *schack*, som är hans *passion*. Här svälta vi, och, då vi komma hem, få vi ingen *pension*, utan få vända oss till *fattig*-*direktionen*, hvars viktigaste göromål är att justera sina

protokoller; så framt ej någon barmhertig samlar en styfver åt oss genom subskription. Ett *charmant* yrke att vara soldat!

Skriföfning 14. I en *kjusa* midt inne i *tjocka* skogen, dit ej *tjugu* personer kommo på året, hade en *tjärbrännare* rest sitt *tarfliga tjäll*. Läget var *tjusande*. Ej långt från stugan framvälde en *källa*, ur hvilken så väl *elgtjuren* med sin *hjörd*, som skogens *foglar* hem tade mången *kylande* dryck. Var stället kusligt om vintern, då *ulfvarne* *tjöto* i *ödemarken* och *kölden* medförde en *kedja* af *umbäranden*; så *tjusade* våren, då *tjädern* spelade in på *knutarna*, och *sommaren* med sina *blomster* och sin *fogelsång* så mycket mer. Under en *jagttur* *kinesade* jag några *nätter* i *hyddan* och fann i *tjärbrännaren* en *känslofull* och *redbar* man. En *tjenstvillig* och *beskäftig* hustru och ett par *barn* delade hans *enslighet*. För *tjufvar* hade han intet att *frukta*, ty hans *hela* *bohag* *utgjordes* af ett par *stråbäddar*, ett *köksbord*, en *stor kista* och några *bänkar*. Ett par *höns* med ett *tjog* *kycklingar* *kacklade* på *gården*, en *ko* stod *strax* *bredvid* *tjudrad* vid en *hötjuga*. Huru *fattige* de *voro*, syntes dock hans *helgdagströja* alltid *hel* och *hustrun* visade sig aldrig på *kyrkoväg* i *lappad* eller *trasig* *kjortel*. I *stugan* hördes aldrig *kif* och *onda* ord, men *mycken* *kärlek* och *godt* *lynne*. Den *förnöjsamme* *mannen* *sönderkilade* sina *stubbar* och *brände* sin *tjära*. *Förtjensten* var *knapp*, dock *tjenade* han *brödet* åt sina *kära* och *kinkade* aldrig öfver sin *lott*.

Skriföfning 15. Vår *excentriske* *riksdagsman*,

Herr *Lax* från *Axberg*, kastade *yxan* i sjön, då hans förslag om vaccinerings afslogs. Han reste strax hem, men i korta dagsresor, för att få högsta reseersättning. Här satt han nu vid köksspisen, i hemväfda byxor, med blygsel ånrande sin *excess*, att ej hafva, — som *Excel-lensen* sade: — »accepterat också detta nederlag, liksom en annan *vexel*; såsom hans vän *Erikson* (*Erixon* är dumt) gjorde, hvilken var en *vaksam* man och ej *stacks* af småsaker.

C. Ords delning i skrifstafvelser.

§ 14.

När vid skrifning ett ord ej får rum på raden, delar man detsamma, och sätter bindetecken (- eller =) efter ordets förra del vid radens slut. Sålunda uppkomma så kallade skrifstafvelser, af hvilka ordet innehåller lika många, som det har sjelfljud. För att rätt dela ett ord, måste man alltså veta, hvilka medljud skola läggas till hvarje sjelfljud.

Märk! Skrifstafvelse är således något helt annat än grundstafvelse; om de senare se § 4.

§ 15.

Enkla ord delas i skrifstafvelser efter följande regler.

1) *Ett medljud* emellan två sjelfljud lägges till det senare t. ex. fa-ra, ä-ta, lä-sa.

2) Af *två* eller *flere medljud* emellan två sjelfljud lägges blott det sista medljudet till det senare, de öfriga till det föregående sjelfljudet t. ex. fal-la, brän-na, smick-ra, kropps-lig.

Märk! Konsonanterna *sk, sp, st*, äfvensom vanligen *dr*, åtskiljas icke t. ex. grön-ska, lä-spa, gästa, än-dra. Många åtskilja ej heller *bl, br, gl, gr*, utan skrifva: bi-blisk, am-bra, ma-gra. Enahanda är förhållandet med konsonanter, som sammansmälta till ett ljud t. ex. ring-en, sång-are, ma-schin, plancher.

§ 16.

Sammansatta ord sönderdelas efter de enkla ord, af hvilka de bestå t. ex. om-arbeta, i-slagen, lif-egen, o. s. v. På samma sätt behandlas ändelsen -aktig t. ex. lär-aktig, söt-aktig o. s. v.

Märk! På här angifna sätt, i olikhet med det vanliga bruket, böra efterföljande ord delas och skrivas: alls-köns, -ed-söre, följes-lagare, hand-söl, län-stol, sammansättningar med: -länd-iug (icke ländning) t. ex. ut-länd-ing, samt örn-gått.

D. Bruket af stor begynnelse-bokstaf.

§ 17.

Med stor begynnelse-bokstaf skrivas:

1) hvarje ord, som börjar en mening; således skrives den alltid efter ett större skiljetecken (punkt, frågtecken, utropstecken). Saken är afgjord. Hvem har sagt det? Min fader. Huru ledsamt! Men det gör ingenting.

2) alla *Egennamn* t. ex. Erik Gustaf Geijer, Esaias Tegnér, Stockholm, Venern, Kolmården o. s. v. Egenskaps-ord, som härledas af egennamn, skrivas dock med liten bokstaf t. ex. svensk, norrländsk.

3) tilltals-orden Ni, I, Eder, *titlar och öfverskrifter*, samt några ord, på hvilka man af vördnad, aktning eller för att utmärka dem, vill lägga större vikt t. ex. Gud, Herren, Kristus, Hans majestät o. s. v.

4) första ordet i hvarje versrad i den bundna stilen.

Tillägg.

a) Likljudande ord med olika skrifsätt.

§ 18.

1) å och o.

Blott för ett ord har mången fått ett *blått* öga. Ingen, som *flått* sin nästa, för att sjelf blifva *flott* och lefva *flott*, har ett lugnt samvete.

Frossa botas ej genom att *fråssa*.

Den, som *gått* sig trött, sofver *godt*, äfven utan *örngått*.

Att gå med *håfven*, är ofta sed vid *hofven*.

En vild *hord* öfvar vanligen en *hård* framfart.

Kål af alla slag kokas med ved eller *kol*.

Våktaren *låtsade* blott, att han *lossade* fångens bojor.

Ett stort *mått* mjöl har blifvit förderfvadt af *mott*.

Jag har *order* att till morgondagens plöjning hålla *årder* i ordning.

Kaviar är ett slags *rom*, men *rom* eller *rum* är äfven namn på en spritdryck.

Det slagtrade djuret *skållades*, och skrapades med en *jernskolla*.

Soldaten måste lefva af sin *sold*, utan denna är han *såld*.

Grannens *son* stöp på hufvudet i *sån*, och hade drunknat, om han ej *brådt* blifvit upptagen; efteråt har man *förebrått* honom denna olycka såsom ett *brott*. En annan ådrog sig ett *benbrott* i *stenbrottet*.

Den som *spått* utan att träffa, har merendels ådragit sig *spott*.

2) e och ä.

Bläcket hade torkat fast vid *jernblecket*.

Fången i sin *cell* är *sällan säll*.

Däm upp vattnet för fiskarne, så fånga vi *dem* allesamman.

Med *eggen* af sin knif afhögga han *ägget*.

Denna stora *fest* har *fäst* allas uppmärksamhet.

Häll mera vin i bågarn! *Hell* dig, vän! Du är trofast, som *hülleberget*.

En *ljuslett* drägt gifver *lätt* ett leende utseende.

Han tycker sig lefva i för låg *sfer*, och derfor *svär* han.

Vi böre ej *skälfva* i strider, som vi *sjelfve* framkallat.

Din *sveda* och *värk* är ej mitt *verk*. Gumman hade haft allt slags *värk* utom *orgverk* och *gråverk*.

Vår *värd* är en man af *verld* och dertill all aktning *värd*.

En varm *ylleväst* och en god *sydvest* äro välgörande mot *nordvestvind*.

3) j-ljudet.

Färj-karlen tänkte *färga* sin gamla *färja*, men

ehuru han *gera* ville det, brydde dock kostnaden hans *hjerna*. Mannen var född i *Jerna*.

Hjordar af flere slag trampa mina *jordar*; *jorden* är *gjord* till deras gagn.

Elg och *hjort* hafva alltid utgjort goda jagtbyten, hvilkas mistning, då ett bomskott blifvit *gjordt*, *gjort* jägaren misslynt.

Järfven är ett *djerft* djur och anfaller begge.

Med spända *jur* (jufver) komma mina *djur* hem från betet.

Omgjorda dig och kom att *jorda* den döde.

Närmre *jul* är det ej angenämt, att fara med *hjul*.

En kärkommen *gäst* är för ett hus såsom *jäst* i brödet. Han kommer det att höja sig.

Sälj mig denna ängsmark, som är bevuxen med *sälg*.

Taljan måste *talgas*, om tåget skall löpa lätt.

Birger *Jarl* gaf lagen mot *gäfrälär*; han var en *gäf* man, deremot kan intet *jäf* inläggas.

Den gift i oskyldiga hjertan *gjuter*, är värd att *ljuta* döden, men ej att *njuta* lifvets gåfva.

Han hade hemkommit på *lejd*, men var *legd* att göra ondt.

4) k-ljudet.

Den ej gör sin *pligt*, får ofta erlægga *plikt*. Hvad kallar man *plikt* i ett fartyg?

Den lifdömdes *flykt* var snabb, som svalans *flygt*.

Med den nya tulljakten foro vi ut på sjöfogels-jagt.

Mången *rigtar* sitt vapen *rigtigt* d. v. s. *sigtar*

förträffligt, men *riktar* ej sina förräder och förstår ej att *sikta* sina ord.

Låt mjölet gå genom en *sikt*, så är *utsigt*, att du vinner din *afsigt* med brödet.

Fålen syntes *ryckt* i munnen, men hade eljes god *rykt*.

Den, som *ryckte* fursten undan döden, förtjente det *rykte* han fick.

Nedstänkt af blod och smuts skyndade den olycklige hem, men man hade redan *stängt* porten; nu var all förhoppning *släckt*, då ej ens hans *slägt* emottog honom.

Ett *täckt* ställe! Och dock blott en liten *tägt*, med löfträd *betäckt* och alltså tjenlig till *löftägt*.

5) S-ljudet.

Skådespelaren var för *sen* vid sitt uppträdande i denna *scen*.

Under denna domstolssession skall bolaget göra *cession*; men *vice* häradshöfdingen, som skall utreda härfvan, är ej så god, som den *wise* Salomo.

Den söte *citterspelaren* *sitter* inne hos drottningen; han är en krokryggig man med lösa *seder*, ej hög och rak som Libanons *ceder*.

Jerusalems tempel var uppfyllt af *symboler*; bland instrumenterna vid gudstjensten nämnas äfven *cymbaler*.

6) T-ljudet.

Han hade *gladt* sig i ett *gladt* lag, men genom ett *skämt* kommit på *glatt* is. I början hade man *lett* åt skämtet, men snart funnit det *ledt*, ty det hade *skämt* stämningen och dermed var nöjet *skämdt*.

Ett otäckt *bett!* Jag hade *bedt* honom akta sig för hund*bett*, men till ingen nytta; han blef bara *stött* och frågade, hvarpå jag *stödt* varningen.

Med *svedt* hår och *svett* i pannan kämpade vi länge mot elden.

Mitt hus ligger *midt* i staden, men har dock ett mera *sidt* läge, än det min fader kallar för *sitt*.

Hade du *lydt* mig, vore du nu icke *lytt*.

På detta *fält* ligger hvarje träd *fäldt!* Hvem har *fält* dem?

Jag har med ingen *trätt*, emedan jag ingens *rätt* för nära *trädt*.

Om min hungrige vän *rådt*, hade vi måst spisa alltsammans *rått*.

Väl *rött* lin är vanligen *rödt*.

7) V-ljudet.

Jag håller *vad*, att vattnet i detta *vad* ej öfverstiger min *vad*; eller *hvad* tror du? *Hvar* var detta *bolstervar* köpt?

Afskär *vassen* med en *hvass* lie!

Hvi skyndade du ej dit förr, än *vi*.

Låtom oss gå ett par *hvarf* nere på *varfvet* der *värfvaren* står och söker *värfva* till soldater de unge män, som omhvärfva honom.

Med en *viska* afsopade betjanten dammet, hvarom frun *hviskade*.

En mängd ben *hvitna* på marken och *vittna*, att här en strid fordom stått.

Vidt öfver himlen spände sig ett blå-*hvitt* moln med åskan i sitt sköte.

Vete Gud, huru denne fått så vackert *hvete*.

Hvalen förtär mången *val* sill, då han har fritt *val*.

Luften *vimlar* af foglar, som *vifta* sina vingar i molnen.

8) Sj-ljudet.

En *skön* afton, då *sjön* var lugn, tänkte jägaren i sin *själ*: det är *skäl*, att jag *stjäl* mig på denna *sjel*, för att få en varm mössa till vintern. *Skälf* icke *sjelf* din mes.

9) tj-ljudet.

Denna *kjusa* med sin friska *källa* invid det lilla *tjället* är egnad att *tjusa* hvem som helst; men, *kära* barn, akta dig att få *tjära* på kläderna.

10) X-ljudet.

Mitt *lacks* godhet kan du pröfva på brevet angående *laxen*; jag hoppas, det skall vara dig till *lags*.

Gossen är *tilltagsen*, som en *tax* framför lyan, men har en *flx* idé, som ingen vet, hvarifrån den *ficks*. *Väx* nu flinkt, min son, tills vi åter råkas; om jag i morgon *väcks* i tid, skall jag följa dig till *vägs*.

b) Vid Skrifning böra dessutom följande regler iakttagas.

§

1) I den bestämda flertalsformen af Tingord, samt i alla former af Egenskapsord, der ändelsen vexlar emellan *-e* och *-a*, bör ändelsen *e* alltid brukas, när fråga är om manliga *personer*; är fråga om *manliga saknamn*, blifver väljudet i viss mån bestämmande; tingord af

qvinligt eller *intet-kön* hafva alltid ändelsen *-a*, Följaktligen skrives: de store konungarne, de gode ynglingarne, Gustaf Adolf den Store, skicklige män, gode Herrar och svenske män, de sjuke, de olycklige o. s. v.; men aldrig »döttrarne, källorne, tidningarne, ängarne, hvilka ord äro af qvinligt kön. Vid urskiljandet af ordens kön gifva allmogespråkets former örat god ledning.

Undantag 1. Af sådana ord som »fiskare, borgare, domare m. fl., »skrives i nämnda form »fiskarena, borgarena, domarena», för att skilja dem från samma form af fisk, borg, dom. Deremot skrives aldrig »fiskarne, borgrarne, domarne.»

Undantag 2. Tingord, tillhörande intetkön, hvilka ändas med ett medljud hafva *-en* i den bestämda flertalsformen ss. *borden*, *skeppen*.

2) Befolkningars namn, härledda af »land», skrivas »ländning,» ej såsom förut »ländning;» Namn, som komma af »län» skrivas »läning.» Alltså: »Utländing, Halländing, Bohusläning»,

3) Uttryck, som ej äro sammansättningar, utan bestå af ett styrelse-ord (preposition) och ett deraf styrdt Ting- eller Egenskaps-ord, få ej skrivas till sammans. Man skrives alltså; »till hands, till lags, till handa, till baka, till rygga, i akt, å stad, å nyo, å sido, med godo, med rätta» o. s. v. Blifver deremot ett dylikt uttryck sammansatt med ett Tidsord, eller annat ord, sammanskrivas alla orden. Alltså; tillhandahålla, tillryggaläggga, åsidosätta, tillgodogöra; men hålla till handa, lägga till rygga, sätta å sido, göra till godo o. s. v. Äfven i uttrycket »den samme» åtskiljas orden.

4) Man får ej skriva: »tanka, droppa, måna, släda, timma,» utan tanke, droppe, måne, släde, timme, o. s. v.; enär dessa ord äro af *manligt* och ej af *qvinligt* kön. Likaså bör man ej skriva »undersåtare», utan undersåte, i Flertal undersåtar.

5) Hvarken i svenska eller främmande ord af intet-kön bör ändelsen *-er* begagnas såsom flertalsändelse. Man skrifer alltså icke »sällskaper, förråder, förslager, systemer, diplomer, utan flere sällskap, förråd, förslag, system, diplom o. s. v.

6) Egenskapsorden »forne» och »senare» skrivas utan *-d*, enär de kommit af »forn» och »sen», men ej af »fordom» och »sedan».

7) Man bör skriva; *enskild, enskildt, enskilda*, samt *särskild, särskildt, särskilda*; men icke *enskilt* särskilt, än mindre *enskildta* och *särskildta*. Orden komma af *skilja*, som böjes *skilde, skild, ej skiljde, skiljd*.

8) Omständighets ordet »strax» skrives utan *-t*; så borde äfven, ehuru i strid mot Ordlistan, ske med uttrycken *eljest, medelst, till fyllest*. »Sönder» får ej förvexlas med »sender.»

9) *Aldrig* skrives med *ett, alltid* med *tvenne l*.

10) Den skrivande bör bemärka, den redan förut omnämnda afstafningen af följande sammansatta ord: följes-lagare (eg- -lage *kamrat*), ed-söre, (slägt med *svärja*), hand-söl (slägt med *sälja*); län-stol, (af lehn *stödja*), alls-köns, (*kön*, slag).

E. Om Skiljetecknens bruk.

§

För att åt det skrifna gifva större tydlighet, genom att åtskilja de särskilda delar deraf, emellan hvilka vid uppläsning kortare eller längre uppehåll böra göras, insätts s. k. skiljetecken. Dessa äro dels

1) Större, med hvilka meningar avslutas, nemligen: *Punkt* (.), *Frågtecken* (?) och *Utropstecken* (!); dels

2) Mindre, med hvilka meningar uppdelas, nemligen: *Komma* (,), *Komma med punkt* (Semikolon) (;), samt *Kolon* (:).

§

a) *Punkt* begagnas vid slutet af meningar, som innebära ett påstående d. v. s. berättelse, beskrifning, omdöme t. ex. *Drabningen syntes förlorad. Jorden är rund. Gud är allvis och allsmächtig.*

b) *Frågtecken* begagnas efter *direkt fråga* t. ex. *När skall min önskan uppfyllas? Huru har han förvalt arvet? Du död, hvar är din udd?*

c) *Utropstecken* begagnas 1) Efter *Utrop* t. ex. *Hurrah! O, hvilken fröjd! Huru skönt är icke det lif, som erbjudes mig!* 2) efter meningar, som innebära en önskan t. ex. *Må väl! Lefve konungen! Måtte våra olyckor hafva en öfvergång!* 3) efter meningar, som innebära *tilltal* eller *uppmaning*, t. ex. *Min vän! Låtom oss skynda! Var sen till vrede och snar att förlåta!*

Anm. 1. Om en mening består af flere satser, sättes naturligtvis det större skiljetecknet vid meningens slut, men dess delar

åtskiljas med något af de mindre. Ett utropsord måste med komma skiljas från det öfriga.

Anm. 2. Man kallar en fråga *direkt*, när hon är uttryckt med en själfständig sats t. ex. Hvem var denne man?; men *indirekt*, när hon uttryckes med en sats, som beror af en annan; t. ex. Jag frågade, hvem denne man var. Här brukas ej frågtecken.

§

a) *Komma* brukas:

1) För att från hvarandra skilja de enkla satser, af hvilka en mening kan vara sammansatt: t. ex. Korpen är svart, men svanen är hvit. Menniskorna äro antingen goda, eller ock äro de onda. Kompassen är nyttig för sjömän, ty den utvisar väderstrecken. Fogeln, som jägaren sköt, var en tjäder. När hösten kommer, flytta svalorna. Emedan han icke kunde fördölja sitt brott, sade han, att han ville bekänna det.

Anm. 1. Då »och» kan tänkas uteslutet, eller en sammandragning hafva egt rum, genom utlemnande af någon för flere satser gemensam del, brukas komma, för att åtskilja flere satsdelar af samma slag, hvilka äro beroende af den gemensamma delen t. ex. Lejon, tigrar, björnar m. fl. äro farliga rofådjur. Blixten flamar, hväser, slår, dödar. Arbete befordrar helsa, välförstånd, sinnesro och allt godt. Hvita, röda, gula och blå blommor växa ej blott i trädgården, utan (de växa) äfven ute på fältet. Flugor fångas med sirap, men (de fångas) icke med ättika. Böljorna äro höga, som berg (äro höga). Han målar landskap bättre, än (han målar) figurer. Framför »och» »eller» brukas icke komma, när de med dem sammanbundna satserna hafva samma Subjekt.

Anm. 2. Komma brukas för samma ändamål äfven vid *förkortade* satser d. v. s. bisatser, i hvilka subjekt, satsband och stundom äfven fugeordet blifvit utlemnade t. ex. Träffad af pilen, sänkte sig fogeln till marken. Vi sutto der, utan röra oss, be-

traktande landskapets skönhet. Gustaf Adolf, Sveriges störste konung, föll vid Lützen. Genom att undervisa andra, lär man sig sjelf.

Ann. 3. Då en sats står inskjuten emellan delarne af en annan sats, kallas den mellansats och omgifves af komma på begge sidor t. ex. Den stad, som ligger på venstra flodstranden, är landets viktigaste handelsplats.

2) För att från en sats afskilja större satsdelar, hvilka uttrycka omständigheter, och i hvilkas ställe en hel sats kunde insättas. T. ex. Angående orsaken till den oerhörda stegringen af priset på lifsmedel, äro åsigterna mycket olika. Rom uppväxte, efter flere sekels mödosamma krig med de nästgränsande folken, till en mächtig stat.

b) *Komma med punkt* (semikolon), som äfven kan benämnas det *starka* kommat, användes, 1) för att åtskilja längre afdelningar af en mening, när komma redan förut måst användas. Det står alltså framför sådana bindeord, som: men, ty, därför, så m. fl. när de föregås af mer, än en sats t. ex. Solen gick ned der, hvarest himmel och haf sammanflöto; men aftonrodnaden dröjde en stund qvar på fästet. De resande skyndade sig till det herberge, man anvisat dem; ty natten föll på. Om du uppfyller de pligter, hvilka du åtagit dig mot andra; så skola de uppfylla sina emot dig.

2) För att åtskilja satser, hvilka sammanhänga till innehållet, men icke äro förenade med bindeord t. ex. Gud är allvetande; han känner våra tankar och handlingar; han har lofvat belöning åt dem, som göra hans vilja.

c) *Kolon* begagnas:

1) Framför satser, som *ordagrann*t angifva egna eller andras yttranden t. ex. Jag ropade till dem: »Skynden, eljes kommen I försent!» Herren sade till Kain: »Ostadig och flyktig skall du vara på jorden!»

2) Framför ord och satser, som innehålla exempel eller förklaringar på det föregående t. ex. I södern finnas många landsplågor, som vi ej veta af, såsom: vilda djur, ormar, skorpioner och pest. Årstiderna äro fyra, nemligen: vår, sommar, höst och vinter.

§

Af öfriga skriftecken äro följande, de viktigaste:

a) *Parentes-tecken* () eller *klammer* [] nyttjas att innesluta ord eller satser, som insättas till anmärkning eller förklaring, t. ex. Sæmund kallades hin Frode (den vise).

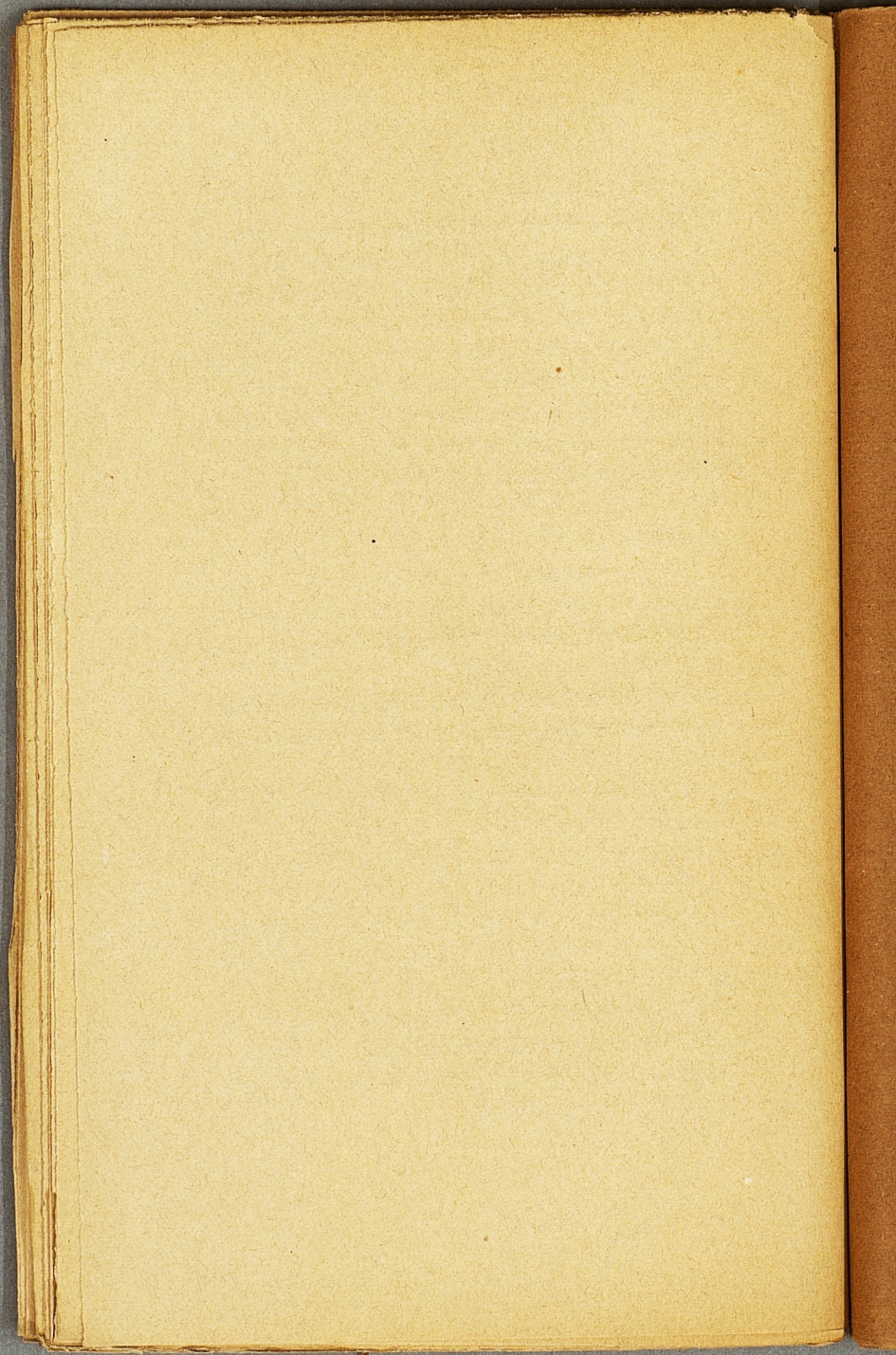
b) *Anföringstecken* (") brukas före och efter uttryck, som ordagrann't anförä yttranden. Exempel se ofvanföre vid kolon.

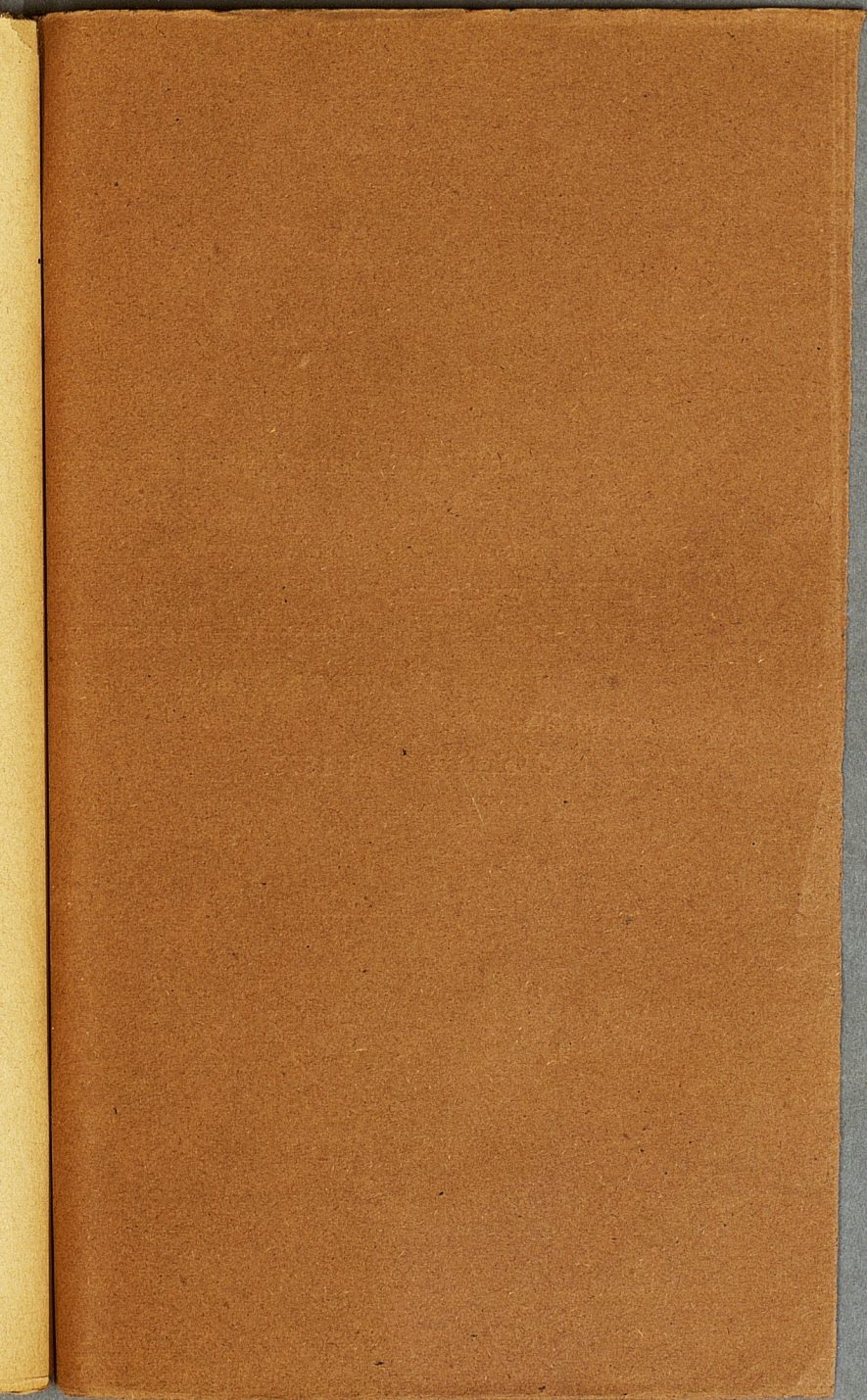
c) *Tankstreck* (—) nyttjas, då en sats afbrytes eller då något oväntadt följer: »Er skall jag» — och han fortsatte sin färd». »Han öppnade skrinet och fann — fyra fyrkar».

d) *Apostrof* (') brukas, för att utmärka uteslutningar eller sammandragningar t. ex. re'n i st. för redan, sad' i st. för sade.

e) *Likhetstecken* (=); *Omsjuningstecken* (:,:); *Asterisk* (* †) hänvisar till anmärkningar och noter.

f) *Accent* utmärker tonvigten i främmande ord och egennamn t. ex. armé, Tegnér.

Under loppet af innevarande månad utkommer i bokhandeln "Läsebok för småskolan" af **Karl och Knut Kastman**, 15:de omarbetade och tillökta upplagan.

OBS. Då denna upplaga är ökad med 48 sidor eller från 120 till 168 måste priset höjas från *50 till 60 öre.*

Stockholm i Februari 1875.

P. Palmquists Aktiebolag.

www.books2ebooks.eu